

13. Konkurrence, forbrugerforhold og regulering

Konkurrence, forbrugerforhold og regulering

Et velfungerende marked er kendetegnet ved et godt samspil mellem forbrugere og virksomheder. På et velfungerende marked konkurrerer virksomhederne effektivt på alle parametre, og forbrugerne kan begå sig let og købe de produkter, der bedst og billigst opfylder deres behov.

Konkurrence tilskynder virksomheder til effektiviseringer og til at udnytte virksomhedernes ressourcer bedst muligt. Dette medfører, at effektive virksomheder vinder markedsandele, mens ineffektive virksomheder afgår markedet.

De centrale konklusioner i dette kapitel er:

- Danmark har høje priser sammenlignet med andre EU-lande. Det gælder også, når der korrigeres for skatter og afgifter samt velstand. Det er tegn på en svagere konkurrence end andre lande.
- Forskellen mellem priserne i Danmark og andre lande er faldet svagt siden 2011.
- Erhvervsreguleringen i Danmark er mindre konkurrencebegrænsende end i de andre OECD-lande.

Prisniveau

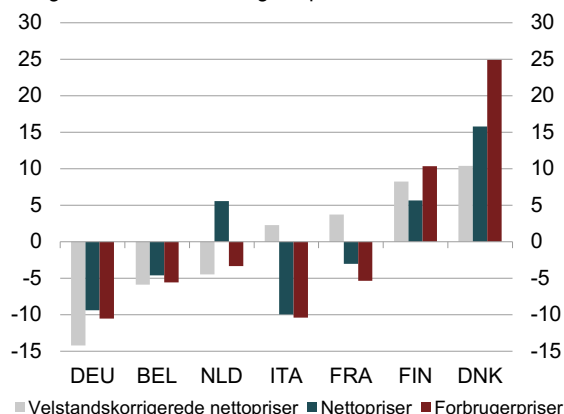
På et velfungerende marked bruger virksomhederne ressourcerne effektivt for at sikre konkurrencedygtige og lave priser. Dermed kan et højt prisniveau i et land relativt til andre lande indikere, at konkurrencen ikke fungerer optimalt.

Prisforskelle mellem lande kan desuden skyldes forskelle i moms og afgifter, hvilket ikke afspejler, hvor effektiv konkurrencen er. Et højt prisniveau kan også være en indikation på et højt velstandsniveau. For at tage højde for at prisniveauet afhænger af moms, afgifter og velstand, korrigeres priserne for disse tre forhold, når prisniveauet i Danmark sammenlignes med prisniveauet i andre lande.

Priserne i Danmark ligger generelt højt, når der sammenlignes med seks sammenlignelige EU-lande. I 2014 var forbrugerpriserne 25 pct. højere end gennemsnittet i de sammenlignelige lande. Korrigeres der for moms og afgifter, ligger priserne 16 pct. over, og korrigeres der yderligere for forskelle i velstand, er priserne i Danmark 10 pct. højere, se figur 13.1.

→ **Figur 13.1** Prisforskelle EU7, 2014

Afvigelse i forhold til EU7-gns., pct.

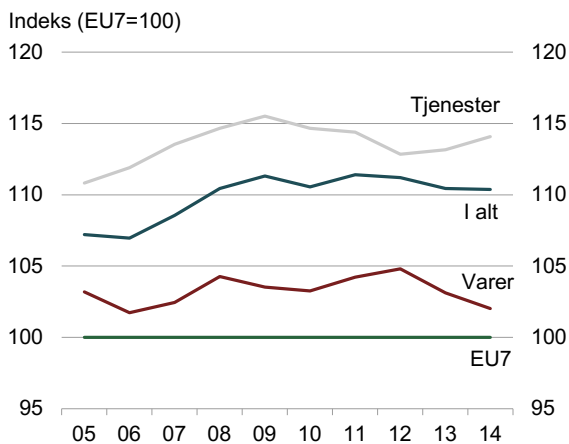
Anm.: Forbrugerpriser dækker over priserne på varer og tjenester. Velstandskorrigerede nettopriser er forbrugerpriser korrigeret for moms, afgifter og velstand. EU7 angiver gennemsnittet for: BEL, DEU, DNK, FIN, FRA, NLD og ITA. Korrektion af moms, afgifter og velstand foretages for sammenlignelige lande, for at kunne sammenligne konkurrencen. Se Factbook vedr. ny metode for klassificering af data fra Eurostat. Kilde: Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, Eurostat og OECD. Figurdata: https://doi.org/10.23758/RVK_13

Det høje danske prisniveau skyldes primært prisen på tjenester. De velstandskorrigerede priser på tjenester var 14 pct. over EU7-gennemsnittet i 2014, mens prisen på varer var 2 pct. over EU7-gennemsnittet. De relativt høje priser på tjenesteydelser kan skyldes, at leverandører af tjenesteydelser i mindre grad end leverandører af varer er udsat for konkurrence fra udlandet.

De danske velstandskorrigerede nettopriser var stigende i perioden fra 2005 til 2009. Dette skyldes særligt en stigning i priserne på tjenester. Siden 2009 har de velstandskorrigerede priser stabiliseret sig med tendens til et svagt fald siden 2011. Dermed er forskellen mellem prisniveauet i Danmark og prisniveauet i de sammenlignelige lande blevet svagt udjævnet siden 2011. Dette skyldes et fald i de velstandskorrigerede priser på varer, og dette fald mere end opvejer den stigning, der har været i de velstandskorrigerede priser på tjenester, se figur 13.2.

13. Konkurrence, forbrugerforhold og regulering

→ **Figur 13.2** Velstandskorrigerede nettopriser i Danmark, 2005-2014

Anm.: Forbrugerpriser fra Eurostat korrigeret for moms, afgifter og velstand. EU7 angiver gns. for syv lande: BEL, DEU, DNK, FIN, FRA, NLD og ITA. Se Factbook vedr. metode for klassificering af data fra Eurostat. Kilde: Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, Eurostat og OECD. Figurdata: https://doi.org/10.23758/RVK_13

Konkurrenceintensitet

Markeder med lav konkurrence er præget af manglende virksomhedsdynamik, og virksomheder med manglende incitament til effektivisering. Konkurrenceintensiteten målt ved markup'er er overordnet set højere i industrien end i serviceerhvervene, se figur 13.3.

→ **Figur 13.3** Markup'er i industri og service, 2014

Anm.: En høj værdi angiver lav konkurrenceintensitet. Virksomheders markup'er beregnes ved et Lerner-indeks, hvor omsætning fratrukket samlede omkostninger ses i forhold til omsætning. Søjler angiver branchegennemsnit, vægtes efter virksomheders andel af branchens omsætning. Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger. Figurdata: https://doi.org/10.23758/RVK_13

Forbrugere

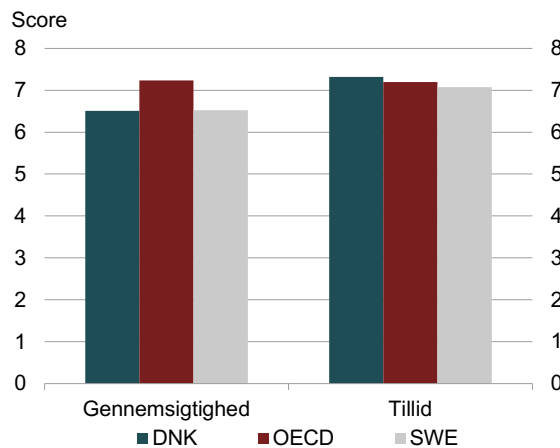
Aktive forbrugere er med til at styrke konkurrencen og holde virksomhederne på tæerne. Det er til gavn for hele samfundet. Samtidig opnår forbrugerne en direkte forbrugergevinst i form af de bedste og billigste produkter, hvis de vælger at agere aktivt på markederne. En forudsætning for aktive forbrugere er, at forbrugerne har adgang til nemt at handle på markederne.

Når der er gennemsigtighed på et marked omkring varernes priser og kvalitet, er det lettere for forbrugerne at indhente og sammenligne information og dermed vælge de produkter, der bedst lever op til deres behov.

De danske forbrugeres vurdering af gennemsigtigheden på 42 markeder er lavere end OECD-gennemsnittet. Det er primært markeder, hvor der handles med tjenesteydelser, som de danske forbrugere oplever som ugennemsigtige.

De danske forbrugere har derimod en lidt større tillid til, at virksomhederne overholder reglerne sammenlignet med OECD-gennemsnittet, se figur 13.4.

→ **Figur 13.4** Forbrugeres vurdering af gennemsigtighed og tillid, 2016

Anm.: Data er baseret på forbrugernes egne vurderinger. Derfor kan den vurderede score for gennemsigtighed og tillid afvige fra den faktiske. Derudover er der visse usikkerheder forbundet med at sammenligne forbrugernes vurderinger på tværs af lande. Data er baseret på markeder i 23 europæiske OECD-lande. Kilde: EU-Kommissionen. Figurdata: https://doi.org/10.23758/RVK_13

Det kan i visse tilfælde være problematisk, hvis virksomheder får bedre information om hinandens konkurrenceparametre, herunder priser. En højere grad af gennemsigtighed mellem virksomheder på markedet kan øge risikoen for, at virksomheder vil kunne koordinere deres adfærd. Problematikken vil primært

13. Konkurrence, forbrugerforhold og regulering

opstå på markeder med få udbydere. Den koordinerede adfærd kan hæmme konkurrencen og dermed også forbrugervelfærd på markedet.

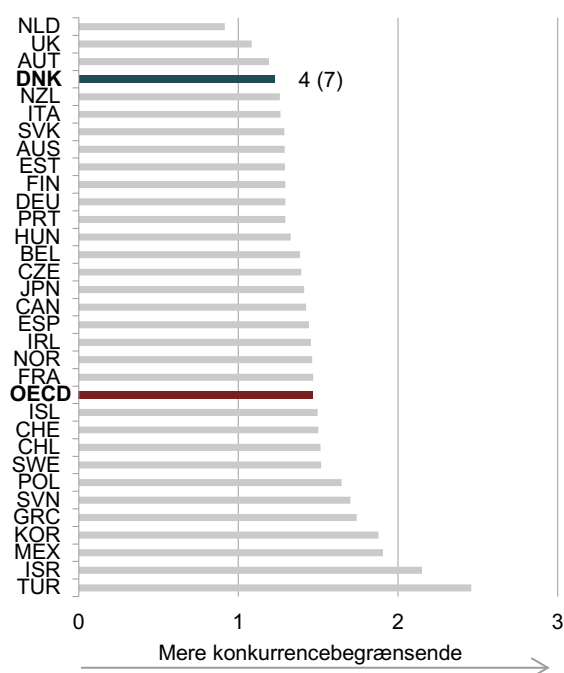
Regulering

Konkurrence på markederne er vigtig for at sikre de bedste forhold for virksomheder og forbrugere. På et velfungerende marked er der ingen regulering, som unødigt begrænser konkurrencen mellem virksomhederne. Regulering kan dog sikre vigtige samfundsmæssige hensyn som miljøbeskyttelse, sundheds- og sikkerhedshensyn.

Der findes forskellige måder, hvorpå regulering kan måles. OECD måler fx i hvor høj grad reguleringen skaber barrierer for, at virksomheder kan komme ind på et marked samt øvrige begrænsninger for konkurrencen på markedet. Dette gøres via en indikator for produktmarkedsregulering (PMR-indikatoren). OECD opdaterer denne indikator hvert femte år, hvor sidste opdatering var i 2013.

Målt på denne indikator er Danmark blandt de lande, hvor reguleringen er mindst konkurrencebegrænsende i OECD, se figur 13.5.

→ **Figur 13.5** Erhvervsregulering, 2013

Anm.: OECD's indikator for produktmarkedsregulering baseres på spørgeskemaundersøgelser fra de individuelle landes myndigheder. Besvarelserne tildeles en indeksværdi mellem nul og seks, som vægtes sammen. PMR-indikatoren er derfor selv et indeks, der kan antage værdier fra nul til seks, hvor seks angiver, at reguleringen er mest konkurrencebegrænsende.

Kilde: OECD.

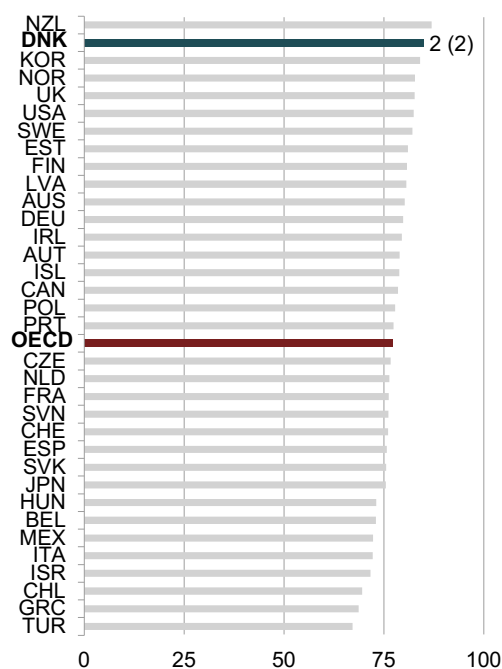
Figurdata: https://doi.org/10.23758/RVK_13

Selv om den danske erhvervsregulering på et overordnet niveau tilhører de mindst konkurrencebegrænsede i OECD, er indikatoren så overordnet, at der vil være en lang række konkurrencebegrænsende reguleringer, som ikke fanges i indikatoren.

Et andet mål for regulering af konkurrencevilkårene er, hvor nemt det er at drive virksomhed i et land. Dette har Verdensbanken målt i 189 lande. Reguleringen er målt ud fra ti væsentlige virksomhedsaktiviteter, herunder opstart af virksomheder, byggetilladelser, adgang til kredit og lignende.

På baggrund af Verdensbankens undersøgelse ligger Danmark blandt de OECD-lande, hvor det er nemmest at starte og drive virksomhed, se figur 13.6.

→ **Figur 13.6** Verdensbankens "Ease of doing business", 2017

Anm.: Undersøgelsen indeholder vurderinger af ti væsentlige virksomhedsaktiviteter, herunder opstart, betaling af skat, opnåelse af kredit og procedurer ved handel. Indekset kan antage værdier fra 0 til 100, hvor 100 angiver den bedste præstation på tværs af alle lande og over tid. Ease of doing business 2017 måler perioden juni 2015 til juni 2016.

Kilde: Verdensbanken.

Figurdata: https://doi.org/10.23758/RVK_13

Konkurrence om offentlige opgaver

Konkurrence om udførelsen af offentlige opgaver er med til at sikre, at opgaverne løses med fokus på produktivitet, effektivisering, kvalitetsudvikling og innovation.

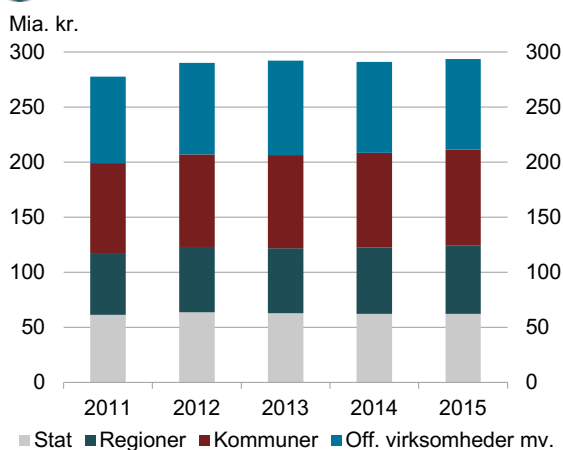
Offentlige indkøb omfatter indkøb foretaget af alle offentlige myndigheder, institutioner og virksomheder.

13. Konkurrence, forbrugerforhold og regulering

I 2015 købte det offentlige ind for 294 mia. kr. Det svarer til 15 pct. af BNP, se figur 13.7.¹

Kommuner og offentlige virksomheder står bag den største andel af de offentlige indkøb med knap 30 pct. hver.

→ **Figur 13.7** Offentlige indkøb, 2011-2015

Anm.: Offentlige virksomheder mv. omfatter (1) offentlige selskabslignende virksomheder (bl.a. Bane Danmark og Statens Seruminstitut samt kommunale forsynings- og transportselskaber), (2) offentlige selskaber (bl.a. selskaber inden for energi-, affalds- og transportsektoren, Danske Spil, Nationalbanken, Post Danmark, TV2 og AMGROS) samt (3) sociale kasser og fonde. Beløbene er angivet i løbende priser.

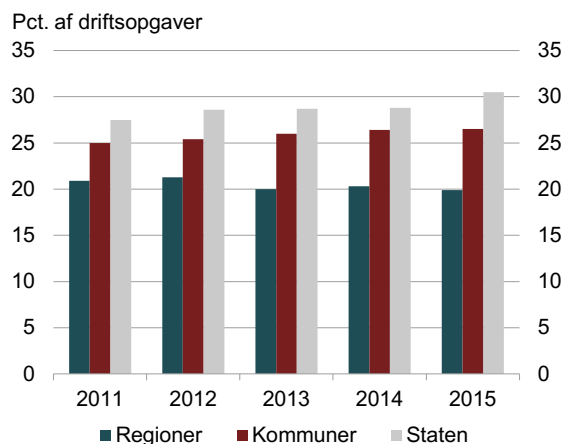
Kilde: Danmarks Statistik.

Figurdata: https://doi.org/10.23758/RVK_13

Det er ikke alle opgaver, som det offentlige udfører, der kan og må udsættes for konkurrence. I 2015 udgjorde de udbudsegne opgaver knap 400 mia. kr., hvoraf der blev skabt konkurrence om knap 26 pct. af opgaverne. Det bemærkes, at potentialet for øget konkurrenceudsættelse formentlig er mindre end det, statens indikator for konkurrenceudsættelse (SIKU) indikerer, da der i SIKU'en medtages omkostninger, der ikke umiddelbart kan konkurrenceudsættes, herunder lønudgifter til politi og forsvar.

Staten konkurrenceudsatte i 2015 31 pct. af de udbudsegne opgaver, hvilket er en mindre stigning i forhold til 2011. Konkurrenceudsættelsen i kommunerne og regionerne har været nogenlunde stabil de senere år, se figur 13.8.

→ **Figur 13.8** Konkurrenceudsatte driftsopgaver, 2011-2015

Anm.: Figuren viser konkurrenceudsættelse i pct. af de opgaver, der kan konkurrenceudsættes. Data er opgjort ved at anvende IKU (kommuner), RIKU (regioner) og SIKU (staten), der måler, hvor stor en andel af de hhv. kommunale, regionale og statslige udgifter, der kan konkurrenceudsættes, som bliver konkurrenceudsat.

Kilde: www.noegletal.dk, Økonomi- og Indenrigsministeriet og Finansministeriet.

Figurdata: https://doi.org/10.23758/RVK_13

¹ Danmarks Statistik har revideret data siden offentliggørelsen af "Redegørelse om vækst og konkurrenceevne 2014". De offentlige indkøb i perioden er opgjort til at være 7-10 mia. kr. lavere end før revisionen.